

Transcriptie en vertaling: Michiel Sauter

Verantwoording:

De vier pagina's maken deel uit van een Latijnse vertaling van de *Therapeutika*, een geneeskundig werk van de Grieks-Byzantijnse schrijver Alexandros Trallianos (Alexander van Tralles, ca. 525– ca. 605). Erg deugdelijk is deze Latijnse vertaling niet; er staan veel fouten in de tekst en hij is vaak ook onvolledig en daardoor vaak onbegrijpelijk.

Mijn Nederlandse vertaling berust zoveel mogelijk op de originele Latijnse tekst van het archiefstuk. Waar het Latijn van dit origineel door spelfouten, grammaticafouten, interpunctiefouten, citeerfouten of interpretatiefouten van de schrijver incorrect of onbegrijpelijk was, heb ik het zo goed mogelijk aangevuld vanuit een betrouwbaardere Latijnse vertaling uit het boek: *Practica Alexandri Yatros Illustris Grecorum Medici approbatissima: cum optimis declarationibus Jacobi de partibus et Simonis Januensis in margine condecenter situatis / noviter impressa ab omni errore purgata* (1522).

Ook daarna bleven er nog passages onduidelijk of ronduit onbegrijpelijk. Om deze te vertalen en te ontsluiten, heb ik gebruik gemaakt van de oorspronkelijke Griekse tekst: *Theodor Puschmann (Hrsg.): Alexander von Tralles. Original-Text und Übersetzung nebst einer einleitenden Abhandlung. Ein Beitrag zur Geschichte der Medizin. 2 Bände, Wien 1878–1879.*

Tussen de rechte haken [en] staan aanvullingen uit deze oorspronkelijke Griekse tekst om het tekstbegrip zo veel mogelijk te vergroten. Dan nog zal de vertaalde tekst af en toe lastig te begrijpen zijn. Voor een beter begrip verwijs ik naar de voornoemde Griekse grondtekst met Duitse vertaling.

Vertaling:

BLADZIJDE 1 [over lethargie; duizeligheid, diepe slaap, slaapziekte]

Koptekst: instructie over paginering; X te beginnen verso 90 en te eindigen recto 91

...laat de zieke [in de badkuip] zitten en houd zijn hoofd boven water en giet dat water dus niet over zijn hoofd. Als je namelijk water over het hoofd giet, helpt het niet maar de patiënt blijft lijden aan duizeligheid door dat warme water. Daarom moet dit [baden thuis] één of twee keer gebeuren en wanneer hij daarna beter begint te worden, moet hij naar het badhuis gebracht worden om zich zoals gewoonlijk te wassen. En zonder te aarzelen moeten zij die aan deze kwaal lijden dit doen want de behandeling vereist niet veel. Men moet echter weten dat de ziekte meer in het voorhoofd zit en de voorste delen van het hoofd treft, waardoor ook de waarneming van die zintuigen sterk wordt aangetast. Het gebeurt ook dat de zieke vooral wordt verteerd door overmatige pijn en dat het verstandelijke vermogen wegvalt en deze symptomen komen voor in de [hersenen-]holtes en wanneer [een ongevoelend persoon het hersenvlies omhoog trekt,] wordt ook de toegang tot het hersenvlies afgesloten. [Drukt men namelijk te hard op de schedel dan] sluit daardoor vooral in het midden van de hersenen de ruimte af. Het is nu niet het moment om over deze specifieke behandelmethoden te schrijven.

42 OVER EPILEPSIE

Epilepsie is één van de chronische aandoeningen en vereist veel zorg en aandacht en als die ziekte vanaf het begin verwaarloosd wordt, sterven degenen die eraan lijden nogal vaak aan de gevolgen ervan. Want dit is een ziekte in het hoofd waar de leiding [eigenlijk: bron] van alle zintuigen en van het verstand is. Omdat dit dus een ziekte in het hoofd is...(hier breekt de tekst af)

BLADZIJDE 2

.....waar zij onder lijden, maar elke waarneming wordt verdreven, daarom wordt deze ziekte epilepsie (=aanspraak, claim) genoemd omdat zij alle zintuigen gevangen neemt en onderdrukt. Sommigen noemen de ziekte heilig omdat zij in de priesterlijke kostbare tempel zou zetelen, dat zijn de hersenen waar de ziel woont, anderen noemen haar herculeïsch omdat zij sterk en niet gemakkelijk te bestrijden is.

43 SYMPTOMEN VAN EPILEPSIE

Epilepsie ontstaat dus op drie manieren: of alleen in het hoofd, of in de maag of vanuit een ziek lichaamsdeel wordt deze ziekte naar het hoofd overgebracht. Dit zijn de symptomen: epileptici hebben vaak last van spasmen, van schokken en van bijtende pijn in de maag. Ze lijden meer als ze last hebben van te veel voedsel of juist als zij weinig gegeten hebben. Wie vanuit een ander lichaamsdeel epilepsie begint te krijgen, voelt aan en zegt tijdig duidelijk wat hem te wachten staat. Deze ziekte treft baby's en vooral die met een heel vochtige natuur, daarom noemen sommigen haar *paedicon*, kinderziekte.

XLVIII BEHANDELING VAN EPILEPSIE BIJ BABY'S

Als het kind nog borstvoeding krijgt, is het niet nodig dat het [een behandeling] krijgt. Tijdens het opgroeien echter en door de toegenomen warmte... (hier breekt de tekst af)

BLADZIJDE 3

...is noodzakelijk en (hoe) men ervoor kan zorgen dat de voedsters van hen goede melk aanmaken en het is vereist dat de melk zonder al te veel vet is. Het is immers heel slecht als de moedermelk vet is en stinkt. De melk wordt echter dun en heel voedzaam als de voedster wat lichaamsbeweging heeft en de voedsters een beetje beweging hebben en heel goede voeding krijgen. Als de moedermelk mager is, moet die namelijk iets vetter worden. Als de melk echter nogal vet is moet die mager gemaakt worden met venkel, dille, anijs, raket (=koolsoort) wijnruit en prei. Al deze groenten moeten worden gegeten en ze moeten nog vers worden gegeten. Droge groenten echter zijn scherper en wekken eerder de menstruatie op en laten het bloed naar de baarmoeder stromen en niets is slechter voor een zuigeling. Het is immers onvermijdelijk dat er minder melk wordt aangemaakt doordat er bloed uit de aders wegstroomt en dat er meer melk wordt aangemaakt als het bloed in de buik blijft. Daarom moeten de voedsters worden afgehouden van geslachtsgemeenschap want het is dan onvermijdelijk dat de melk mager wordt en gaat stinken. Als het echter gebeurt dat ze weer zwanger wordt, is dat nog erger en een dergelijke voedster moet worden vermeden en in geen geval mag haar worden toegestaan om de baby te voeden. Maar je kunt beter zoeken naar een andere voedster die goede melk heeft. Je moet dus goede melk testen op kleur en samenstelling...(hier breekt de tekst af)

BLADZIJDE 4

...maakt in de borsten aan. Deze melk kan vaak de zenuwen van de baby verstoppen, daarom moet er ook een beetje lichte wijn aan de voedster gegeven worden. Zo moet de baby worden gevoed; als het kind nog borstvoeding krijgt, moet de voedster zorgen voor goede melk. Men [de voedster of de zieke?] moet vooral licht bewegen, vervolgens werken met de handen en zo moet men eten en zich niet vaak wassen; men moet zich niet na het eten of drinken wassen en als men zich gewassen heeft, mag men niet meteen pure wijn drinken. Niets is schadelijker dan dat, maar men moet zich altijd zalven en masseren voor het eten. Na het eten is inspanning niet alleen schadelijk voor epileptici, maar voor iedereen. De massage moet eerst beginnen vanaf de armen, dan naar de borst en de buik gaan en daarna naar de heupen en dit moet krachtig worden gedaan zodat [de zieke] warmte krijgt van deze massage. Vervolgens moet verder naar onder worden gemasseerd. Vervolgens moet het hoofd na het masseren van alle ledematen ook worden gemasseerd. Eerder mag dit namelijk niet gebeuren zodat niet meteen alles in het hoofd trekt. Terwijl [de zieke] oefeningen en massage verricht, moet hij niet meteen blootgesteld worden aan koude lucht maar hij moet wachten tot de warmte geleidelijk [verdwijnt] en de [heftige] adem zo weer normaal wordt en hij moet genoeg voeding krijgen, zoals goed gegist en goed in de oven gebakken brood. Hij moet daarvan een of twee ons brood eten en vooral als zieke baby's melancholisch of choleric van aard zijn, brood gedoopt in kokend heet water met koriander. Want als een zieke dit eet, voorkomt hij dat de lichaamssappen naar het hoofd stijgen wat het beste helpt om epilepsie te voorkomen. Van de groenten moet de zieke hete snijbiet en raap of prei gemengd met... Je moet weten dat dit helpt. Maar kruiden...(hier breekt de tekst af)